

УДК 338.246.8

DOI: 10.31891/2307-5740-2021-298-5(2)-10

ФУРДЕЛА Н.Ю.

ORCID ID: [0000-0003-2395-4088](https://orcid.org/0000-0003-2395-4088)e-mail: nikolettafurdelela5517@gmail.com

СЕРЖАНОВ В.В.

ORCID ID: [0000-0002-0577-4422](https://orcid.org/0000-0002-0577-4422)e-mail: vitaliy.serzhanov@uzhnu.edu.ua

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ ЇЇ РОЗВИТКУ

У даній статті розглядаються актуальні на сучасному етапі проблеми економічної безпеки України. Визначено основні загрози економічній безпеці країни. Встановлено, що сьогодні найважливішим принципом формування цивілізованих ринкових відносин в Україні є досягнення економічної безпеки держави. Одне з визначень цього терміну таке: економічна безпека - це стан національної економіки, який дозволяє зберігати опір внутрішнім та зовнішнім загрозам і здатний задовольнити потреби окремої людини, сім'ї, суспільства та держави. Іншими словами, економічна безпека країни — це комплексна категорія, що характеризує здатність національної економіки до розширення самовідтворення з метою забезпечення конкурентоспроможності національної економіки у світовій економічній системі. Виходячи з вищесказаного, доведено, що забезпечення національних інтересів та економічна безпека є найважливішими функціями держави, реалізація яких покликана зміцнити її позиції в міжнародному співтоваристві. На жаль, нині Україна має недостатньо високий рівень економічної безпеки. Це пов'язано з низкою негативних явищ в економіці та суспільстві. Одним із найважливіших факторів, що негативно впливає на стан економічної безпеки в країні, є таке явище, як тіньова економіка. Визначено, що загальноприйнятому розумінні тіньова економіка - це економічна діяльність, яка не обліковується та не контролюється офіційними державними органами, а також діяльність, спрямована на отримання доходу шляхом порушення чинного законодавства. За різними джерелами, рівень тіньової економіки в Україні становить близько 50% реального ВВП країни.

Ключові слова: економічна безпека, національна безпека, захист, суспільство, стабільність.

NIKOLETTA FURDELA, VITALIY SERZHANOV

Uzhhorod National University

PROBLEMS OF ECONOMIC SECURITY OF UKRAINE AT THE CURRENT STAGE OF ITS DEVELOPMENT

This article considers the current problems of economic security of Ukraine. The main threats to the country's economic security have been identified. It is established that today the most important principle of formation of civilized market relations in Ukraine is to achieve economic security of the state. One of the definitions of this term is: economic security is a state of the national economy that allows to maintain resistance to internal and external threats and is able to meet the needs of the individual, family, society and state. In other words, the economic security of the country is a complex category that characterizes the ability of the national economy to expand self-reproduction in order to ensure the competitiveness of the national economy in the world economic system. Based on the above, it is proved that the provision of national interests and economic security are the most important functions of the state, the implementation of which is designed to strengthen its position in the international community. Unfortunately, today Ukraine does not have a high enough level of economic security. This is due to a number of negative phenomena in the economy and society. One of the most important factors that negatively affects the state of economic security in the country is a phenomenon such as the shadow economy. It is determined that in the common sense, the shadow economy is an economic activity that is not accounted for and not controlled by official government agencies, as well as activities aimed at generating income in violation of applicable law. According to various sources, the level of the shadow economy in Ukraine is about 50% of the country's real GDP.

Keywords: economic security, national security, protection, society, stability.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Сьогодні вплив динамічних змін геополітичних та геоекономічних умов висуває нові вимоги до забезпечення національної безпеки держави та її сталого розвитку. Одне з центральних місць у структурі національної безпеки України займає її економічна безпека, яка гарантує незалежність країни, умови стабільності та ефективного функціонування суспільства. Сьогодні, як ніколи, надзвичайно важливе питання забезпечення економічної безпеки України стає все більш гострим і є одним із найважливіших національних пріоритетів. Для вирішення цієї проблеми, перш за все, необхідно, щоб влада виробила чітку стратегію щодо подальших дій щодо вирішення вищезазначених кризових ситуацій у нашому суспільстві. Це необхідно, оскільки забезпечення економічної безпеки є гарантом державної незалежності України, умовою її сталого розвитку та зростання добробуту громадян.

У зв'язку з цим відстеження тенденцій в економічній сфері, виявлення основних ризиків і загроз безпеці економіки, визначення заходів щодо зниження їх негативного впливу є актуальними як з наукової, так і з практичної точки зору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Серед вчених, які вивчали питання економічної безпеки України слід виділити наступних: Л.М. Акімову [1], І.А. Белоусова [2], І.І. Яременко [3], О.В. Шкурупій [4], Н.Г. Базавлук [4], О.В. Скорук [5].

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття

Незважаючи на значну кількість досліджень на сучасному етапі розвитку суспільства все ще актуально залишається тема економічної безпеки.

Формулювання цілей статті

Мета статті полягає у розкритті проблеми економічної безпеки України на сучасному етапі її розвитку.

Виклад основного матеріалу

Вирішення питань забезпечення економічної безпеки на всіх рівнях економічної системи багато в чому залежить від правильної оцінки ситуації, створює небезпечну ситуацію. У зв'язку з цим необхідно з'ясувати деякі основні категорії, за допомогою яких можна провести науковий аналіз конкретного стану об'єкта безпеки. Відповідно до Концепції (основ державної політики) національної безпеки України головна роль у забезпеченні економічної безпеки відводиться державі, яка вживає певних заходів шляхом реалізації конкретних доктрин, стратегій, програм відповідно до чинного законодавства.

Більшість експертів визначають економічну безпеку держави як систему захисту її життєво важливих інтересів, стан захищеності економіки від внутрішніх і зовнішніх загроз. У свою чергу, сама загроза розглядається як поєднання умов та чинників, які загрожують життєво важливим інтересам країни. Для розробки ефективної системи захисту економіки країни необхідно чітко з'ясувати, що саме загрожує економічній безпеці, де знаходиться джерело небезпеки, і як конкретні загрози впливають на стан економічних відносин. «Загроза взагалі, а не лише економічна, має таку назву, бо вона або руйнує об'єкт, або завдає йому певної шкоди».

Труднощі виникають, коли робиться спроба визначити рівень збитку, дозволяє поставити питання про загрозу національній економічній безпеці (НЕБ), але руйнування не відбувається. За нормальних умов економічні загрози є зворотною стороною економічного виграшу та загальною умовою діяльності в конкурентному ринковому середовищі.

Забезпечення економічної безпеки є пріоритетним напрямком діяльності держави. Суспільство постійно відчувало необхідність забезпечення своєї безпеки. Але виділення економічної безпеки в окрему категорію відбулося відносно недавно [1].

Слід лише зазначити, що сутність економічної категорії «економічна безпека» проявляється в захищеності економічної системи від зовнішніх і внутрішніх загроз, її здатності розвиватися. І більшість дослідників дотримуються думки, що під економічною безпекою держави можна розуміти забезпечення необхідного рівня національної безпеки власними фінансовими та іншими ресурсами, створення сприятливих умов для економічного розвитку і підвищення конкурентоспроможності країни, захист життєво важливих інтересів особистості, суспільства і держави в економічній сфері від внутрішніх і зовнішніх загроз.

Загрози економічній безпеці - це явища і процеси, що негативно впливають на економіку країни, недооцінюючи економічні інтереси особистості, суспільства і держави.

Постійний моніторинг і виявлення основних загроз економічній безпеці значно полегшує її підтримку на належному рівні, а також дає можливість своєчасно розробляти і реалізовувати практичні заходи щодо зниження негативного впливу загроз або їх повного усунення.

В умовах активного розвитку процесів глобалізації та міжнародної економічної інтеграції заходи безпеки, як складна соціальна система, повинні враховувати її багатогранність, складність і різноманіття, що визначає значну актуальність вивчення природи і сутнісних характеристик категорії «економічна безпека держави» як багатоаспектного явища. Багатогранність економічної безпеки проявляється в її тісному зв'язку і постійній взаємодії з такими категоріями, як «загроза», «ризик» і «небезпека», в основі яких лежить невизначеність як один з головних імпульсів її існування. Саме невизначеність є фундаментальним атрибутом будь-якої економічної реальності і джерелом загроз економічній безпеці держави, що вимагає більш глибокого вивчення сутності і змісту цих категорій в контексті забезпечення безпеки держави від сучасних зовнішніх і внутрішніх загроз [2].

Слід виділити найбільш актуальні виклики глобалізації, які створюють численні загрози економічній безпеці держави:

- нестабільність світової фінансової системи, яка супроводжується дисбалансом світових торговельних та інвестиційних потоків між найбільшими економічними центрами світу;
- розширення світових ринків окремих видів продукції, товарів і послуг викликає гостру проблему забезпечення достатнього простору для розвитку національних ринків ресурсів;
- поширення кризових явищ у світовій економіці, які мали в основному національні витоки, міжнародні наслідки і потенційно глобальний характер;
- експансія передових країн світу, яка супроводжується безперешкодим виходом високорозвинених країн на ринки найслабших країн, руйнуванням місцевої промисловості та експортом

зарубіжних соціокультурних цінностей;

- брак ресурсів для розширеного розвитку, зокрема енергії, що провокує зростання цін на паливо і викликає значні зміни в структурі споживання населення [5].

Загрози економічній безпеці України, які створюються в умовах глобалізації, на нашу думку, слід розглядати як реальні або потенційні явища і події, які загрожують функціонуванню і розвитку економічної, соціальної і політичної системи, а також життєво важливим потребам та інтересам людини, суспільства і держави. Водночас загрози економічній безпеці з боку сфери їх виникнення розрізняють внутрішні та зовнішні загрози.

В Україні, де переважає товарно-орієнтований характер управління та первинної переробки, можливості національного виробництва споживчих товарів обмежені. Якщо зараз у Державному бюджеті недостатньо коштів для фінансування інновацій, то інституційний ресурс уряду по суті необмежений. Економічне зростання на нинішньому етапі може бути досягнуте за рахунок більш сприятливих умов ведення бізнесу для національних виробників в області виробництва товарів кінцевого споживання. Це допоможе знизити відсоток іноземної продукції і призведе до насичення внутрішнього споживчого ринку товарами українських виробників. Збільшення загального попиту на вітчизняні товари збільшить ВВП країни, а ринкова система в майбутньому буде більше диференціювати вхідні ресурси на користь виробництва тих українських товарів, які необхідні споживачеві [3, с. 40].

Економіка, яка придбала певний резерв стабільності, безумовно вийде на новий рівень. Попит населення стимулюватиме вітчизняні підприємства до поліпшення споживчих характеристик товарів, наявних на ринку, і до виробництва нових видів продукції. В результаті структурних змін на споживчому ринку реалізовані доходи населення зажадають системних інновацій у виробничому секторі.

Крім того, формування моделі народного господарства з розвиненим внутрішнім ринком, інноваційним експортом і сприятливими умовами для залучення внутрішніх та іноземних інвестицій вимагає комплексу фундаментальних змін, спрямованих на розвиток внутрішнього виробництва.

Соціальні трансфerti повинні здійснюватися виключно цілеспрямовано, і їх розмір повинен визначатися в залежності від фактичного добробуту одержувачів і виконання бюджету в результаті стійкого економічного прогресу. У той же час кредитні ресурси банківської системи повинні бути більше орієнтовані на розвиток новітніх галузей народного господарства, а не на споживчі кредити [4, с. 171].

Найгострішою проблемою української держави, що підриває економічну безпеку країни, безсумнівно, є повна корупція всіх без винятку сфер суспільного життя. Економічна безпека перебуватиме під загрозою, якщо чиновники сприйматимуть кожну свою посаду як форму ведення бізнесу. Україна-єдина країна СНД, яка не досягла рівня ВВП 1990 року.

Висновки. Стан економічної безпеки та економічний розвиток держави нероздільні. Здатність економіки задовольняти потреби суспільства та інноваційний розвиток економіки, в тому числі конкурентоспроможність її продукції, є основою економічної безпеки держави. Досягнення економічної стабільності і безпеки в Україні можливе тільки в тому випадку, якщо буде завершена активна фаза військового конфлікту на сході країни. Одночасно з вирішенням цього непростого завдання пріоритетні зусилля молодого українського громадянського суспільства повинні бути спрямовані на те, щоб не допустити лобювання владою інтересів олігархічних кланів і "затуманення очей" суспільства прийняттям непродуманих популістських рішень.

Література

1. Акімова Л. М. Сутнісна характеристика основних загроз в економічній безпеці держави. Державне управління: удосконалення та розвиток // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1247>.
2. Белоусова І. А. Економічна безпека як стратегічна складова національної безпеки України. / Інтернет-холдінг Олега Соскіна. Економічний часопис – XXI // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://soskin.info/ea/2010/5-6/201036zmist.html>.
3. Яременко І. І. Економічна безпека як складова національної безпеки держави. Національний університет «Львівська політехніка» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/22426/1/43-Yaremenko-74-75.pdf>.
4. Шкурупій О. В., Базавлук Н. Г. Можливості прогресивної динаміки розвитку України на основі структурних змін національної економіки // Проблеми економіки. – 2014. – №3. – С. 177-181.
5. Скорук О. В. Економічна безпека держави: сутність, складові елементи та проблеми забезпечення. Науковий вісник Ужгородського національного університету: Сер. Міжнародні економічні відносини та світове господарство. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2016. - Вип. 6. Ч. 3. - С. 39-42.

References

1. Akimova L. M. Sutnisna kharakterystyka osnovnykh zahroz v ekonomichnii bezpetsy derzhavy. Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok // [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1247>.
2. Belousova I. A. Ekonomichna bezpeka yak stratehichna skladova natsionalnoi bezpeky Ukrainy. / Internet-kholdinh Oleha Soskina. Ekonomichnyi chasopys – KhKhI // [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://soskin.info/ea/2010/5-6/201036zmist.html>.

-
3. Yaremenko I. I. Ekonomichna bezpeka yak skladova natsionalnoi bezpeky derzhavy. Natsionalnyi universytet «Lvivska politekhnika» // [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/22426/1/43-Yaremko-74-75.pdf>.
 4. Shkurupii O. V., Bazavluk N. H. Mozhlivosti prohresyvnoi dynamiky rozvytku Ukrainy na osnovi strukturnykh zmin natsionalnoi ekonomiky // Problemy ekonomiky. – 2014. – 13. – S. 177-181.
 5. Skoruk O. V. Ekonomichna bezpeka derzhavy: sutnist, skladovi elementy ta problemy zabezpechennia. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu: Ser. Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove gospodarstvo. Uzhhorod: Vydavnychiy dim «Helvetyka», 2016. - Vyp. 6. Ch. 3. - S. 39-42.

Надійшла / Paper received : 27.08.2021

Надрукована/Printed : 04.10.2021